

Andet; men denne Organisme førte med sig, at ligesom Staten krævede, at den private Godsæier skulde sørge for, at ingen Gaard var øde, at enhver Bedrift var fuldstændig, og at Befolkningen blev forsynet, saaledes blev det ogsaa nødvendigt for Regjeringen at give dem, til hvem den havde overdraget dette, Midlerne i Hænde til at gjøre det, og deraf kom det overvættede flere Herredømme, som blev givet dem over hele Befolkningen. Befolkningen blev, for at tilvejebringe det, som Godsæierne paa Bondebefolkningens Vegne skulde svare til, indordnet under dem som deres Trælle, som deres stavnssbundne Tyende — det er det mildeste Udtryk, — den blev indordnet under dem og var tillige — og det oversee vi ikke, det finde vi jevnlig igjen — en matrifuleret Statemaalestof: man maatte ikke Skatten efter Godsæierens egen Gaard, thi den blev frigjort, men efter det Bøndergods, som var indordnet derunder. Det var altsaa nødvendigt, at Forholdet blev opretholdt saaledes, at der var en fornuftig Grund til at formode, at Godsæieren, ved at bringe hele denne Befolkning til den største Frembringelsesdygtighed, kunde være istand til at holde den vedlige og vedblive at yde den Skat, som var bestemt efter Bondebefolkningen eller Bønderstedernes Antal. Man seer, hvor vanstædigt det var, naar man seer de Lovbud, som gavede tvingende Magt til at overdrage en Gaard til en Mand, der ikke vilde have den, og, naar man har seet blot enkelte af disse Love gjentagne flere Gange, saa kommer man til at begribe, hvorledes Arveligheden som Sædvane blev onstelig, ja nødvendig for Godsæieren (Hør!). Kunde man bringe det dertil, at Arvelighedens Sædvane knyttede den oppvoksende unge Mand fæstere til Gaarden end tvingende Love være istand til at gjøre det, saa var det et Skridt fremad, og til hvis Fordeel? Til Godsæierens Fordeel. Den Sædvane, at holde Bønder sønnen arvelig fast til Gaarden, er bleven til for Godsæierens Fordeel, og denne Sædvane var ikke engang stærk nok, han maatte have en tvingende Lov bagved, som satte Slaveriestraf for den, der ikke tog imod den Gaard, man vilde give ham. Nu spørger jeg, om den Sædvane, der er givet paa denne Maade, staaer udenfor Loven, fordi

den ikke er skreven i Loven. Altsom dette Forhold udviklede sig videre, altsom de Privilegier, som Enevoldsmagten havde sølt sig nødt til at skabe, hovedsagelig af pecuniaire Hensyn, og altsom disse mere og mere voksede Enevoldsmagten over Hovedet, fandt man det mere og mere nødvendigt, at skaffe sig et Folk igjen og at kalde Lighed tilveie, og saaledes blev Bondefriheden til i det forrige Aarhundrede; og den frelste ogsaa Enevoldsmagten her, thi den gik lykkeligviis forud for de daværende europæiske Storme. Men før den blev fuldbrydet fra det menneskelige Synspunkts Side, fra det borgerlige Synspunkts Side, fra Samfundets Side, bragte man det hovedsagelig over paa at see den fra det industrielle Standpunkt; man havde begyndt formeget at spørge: hvad gavner Agerbruget meest? man havde for lidet spurgt, hvad maae vi gjøre for den agerbrugende Befolkning? og saaledes er det kommet, at, da man gennemførte Udfikstningsloven, saa lod man sig, for at skaffe den hurtigt Fremme, forlede til paany at lade Jordbrøtterne faae Udsigt til et for stort Herredømme over Befolkningen. Man drev der en Art Handel, man trøede, at der ingen Fare var ved at gjøre Overgangsstadiet noget lettere, og saaledes er det ogsaa kommet, at Loven af 1792 med Hensyn til, hvad den siger om Landgildens Forøgelse for Fremtiden, er bleven saa ubestemt, at Fortolkere have kunnet bringe det dertil, at dermed er meent Andet, end den første Afslutning efter det første Fæstefifte. Hvad siger denne Lov for at opmuntre til at anlægge Capitaler i Udfikstninger? Den siger: forsaavidt som Fæstterne sidde ved Stederne maae I ikke paalægge dem anden Byrde som Følge af Udfikstningen end en billig Forrentning af den udlagte Capital; hvad derimod nye tiltrædende Fæsttere angaaer, da kan der forhandles med dem fra Mand til Mand. Dette har man fortolket saaledes, at ved alle fremtidige nye Indfæstninger skulde man kunne gjøre det Samme. Jeg indrømmer, at den Fortolkning staaer ved Magt, men jeg indrømmer ikke, at den er rigtig, og jeg paastaar, at vi ere fuldberechtigede og ikke gjøre noget Ryt, hvis vi, naar vi ikke kunne faae en anden og bedre Affindelse, en